

Mag. Blanka Avguštin Florjanovič ob restavriranju kodeksa *Škofjeloški pasijon*

»Stopimo skupaj«

Spokorniška procesija, danes poznana kot Škofjeloški pasijon, je nastala izpod peresa patra Romualda med letoma 1715 in 1727. Od vseh dramskih besedil, ki so sestavljala kapucinsko pasijonsko izročilo, je edino škofjeloški pasijonski rokopis preživel ujme časa in se ohranil do današnjih dni. Od svojega nastanka je shranjen v kapucinskem samostanu v Škofji Loki, kjer zanj skrbijo bratje kapucini. Lani je rokopis doživel posebno obravnavo konservatorsko-restavratorske stroke. Svojo pozornost, čas in znanje mu je posvetila mag. Blanka Avguštin Florjanovič, konservatorsko-restavratorska svetnica, ki je s strokovnimi posegi rokopisu vdihnila novo svežino in omogočila, da bo najstarejše slovensko dramsko besedilo v izvirni obliki ohranjeno tudi prihodnjim rodovom.

Blanka, prihajaš iz Škofje Loke. Kaj je prva stvar, ki ti pride na misel ob omembi tisočletnega mesta? Je to Škofjeloški pasijon ali kaj drugega?

Ker je moje delo v glavnem povezano z obdobjem srednjega veka, ki sem se mu tudi študijsko največ posvečala, vidim Škofjo Loko skozi dediščino tistega časa, ki pa se ji žal zelo mačehovsko posvečamo. Gre za razsvetljavo, tlakovce, polkna, okna, portale, arhitekturo ... Tudi osebno me zelo prizadene uničevanje tovrstne dediščine oziroma ne-odnos do nje. Kot narod absolutno premalo cenimo vse, kar so nam zapustili naši predniki, premično, nepremično, nesnovno dediščino, znanje ... Kako hitro tudi izgubljam tisto, kar smo imeli še pred 100, 150 leti in zdaj izgineva. Ne poznam vzroka, zakaj je tako. Morda zato, ker prevladuje miselnost, da je vse, kar ni naše, boljše. To se mi zdi nepopravljivo in sem prava bojevnica na tem področju. Pri pisanju strokovnih člankov in na predavanjih vedno poudarim, kako pomembno je, da na odločevalska mesta postavimo ljudi, ki imajo odnos do kulturne dediščine, po drugi strani pa je ključnega pomena, da smo sposobni na primarni ravni prepričati ljudi, da dediščine ne bi metali stran. Kajti kar enkrat zavržeš, tega ne moreš več povrniti nazaj.

Lahko tudi s knjigo, kot je Škofjeloški pasijon, ljudem sporočimo, kako pomembna je naša dediščina?

Upam, da lahko. Predvsem bi izpostavila, da je eno od pomembnih sporočil Škofjeloškega pasijona »stopimo skupaj«. Pripadamo istemu narodu, živimo na isti zemlji. Škofjeloški pasijon združuje. Pa ne samo Škofjeločane, ki kot prostovoljci sodelujejo pri uprizoritvah, pač pa je njegovo sporočilo univerzalno. Prav zato težko razumem, zakaj so se pri tako izjemnem »kosu«, kot je Škofjeloški pasijon, ki pripada vsem nam, pojavljala

vprašanja, čigav pravzaprav je, ko je bilo treba razmišljati o sredstvih za restavriranje.

Kdaj si se prvič srečala s Škofjeloškim pasijonom? Se morda spomniš, kdaj si rokopis prvič v živo videla? Si morda že takrat vedela, da bi mu želela posvetiti posebno pozornost?

Na ogled kodeksa me je povabil pater Metod Benedik, ko je bil še v škofjeloškem kapucinskem samostanu, in rekel, da bo nekaj treba storiti. Kodeks Škofjeloškega pasijona je bil shranjen v novodobni, posebej zanj narejeni skatli, patri so zelo spoštljivo rokovali s knjigo. Kljub vsemu pa so bile na njem vidne sledi časa in 300-letne uporabe. Pred tem je bilo treba urediti razmere v knjižnici, ki hrani več kot 5.000 kosov. Knjige so bile okužene z insekti, treba jih je bilo očistiti, preseliti v nov prostor ter

Skozi knjigo vidimo, kaj in kje smo bili Slovenci v obdobju, ko je knjiga nastala. Smo primerljivi z ostalimi narodi, s kom smo trgovali, kam potovali?

vzpostaviti ustrezne pogoje za hrambo. Šele nato je prišel na vrsto Škofjeloški pasijon. Odločilno pobudo za restavriranje te dragocene knjige pa sta dala skoraj istočasno pater Jožko Smukavec, gvardijan škofjeloškega kapucinskega samostana, in Agata Pavlovec, koordinatorka Škofjeloškega pasijona na občini Škofja Loka. S pogovori smo začeli konec poletja 2019 in kmalu sem se lotila dela. Celoten postopek restavriranja in konserviranja smo tudi dokumentirali s kamero in ga predstavili v filmu z naslovom *Arheologija pasijonske knjige*. Lahko rečem, da je epidemija covida 19

Foto: Tatjana Splichal

v našem primeru predstavljala ugodno okoliščino, saj smo film lahko snemali v samostanski knjižnici, ki je v običajnih razmerah odprta za obiskovalce, nam pa je bila zaradi razmer na voljo za številne delovne in snemalne dni.

Kako si pristopila h knjigi? Si z njo že prej vzpostavila nek odnos?

Vsako knjigo si najprej temeljito ogledam, večkrat. Skrbno si beležim opažanja, delam skice, popise, načrtujem protokol ... Tako je, s knjigo moram najprej vzpostaviti odnos in jo spoznati v vseh njenih detajlih. Šele ko vse postopke domislím, se lahko lotim dela.

Koliko časa si posvetila kodeksu? To zagotovo ni bil kratkotrajen proces?

Konservatorsko-restavratorski postopek je trajal približno pol leta, nekje od decembra 2019 do julija 2020, celoten postopek z ogledom in spoznavanjem gradiva pa še dodatnega pol leta pred tem.

Postopke in procese dela si zelo natančno popisala v prispevku, ki je objavljen v letošnji številki zbornika Pasijonski doneski. Kaj je bilo pri tvojem delu najpomembnejše?

Pomembno je, da o vseh postopkih vnaprej premislím in jih znam jasno utemeljiti. Zakaj sem se odločila za tak način in ne za kakšno drugo tehniko, zakaj in kako bom uporabila določene materiale, bom knjigo restavriral *in situ* ali jo bom razstavila ... Pristop mora biti enovit od začetka do konca. Ne moreš enega dela knjige restavrirati na en način, drugega pa na drug način, to je etično zelo sporno. Vsi izvedeni postopki morajo biti reverzibilni, kar pomeni, da lahko vse dodane materiale odstranimo, če bi bilo potrebno.

Kakšni občutki so te ob tem prevevali? Te je bilo strah, si čutila veliko odgovornost?

V resnici so to posebni občutki. Čutila sem spoštovanje in hvaležnost, hkrati pa izredno odgovornost. Ko si še »zelen«, si precej upaš. Čim več izkušenj imaš, tem bolj razumeš, kaj vse se ti lahko pripeti. Vem, da je nad celotnim našim delom

bdel blagoslov, ki nam ga je ob začetku del in snemanja podelil pater Jožko.

Kaj te je najbolj zanimalo pri kodeksu, tudi njegova vsebina?

Seveda sem prebirala tudi vsebino, a predvsem me pri delu zanima sama materija. Primerjala sem črke, ugotoviti sem morala na primer, s kakšnim črnilom imamo opravka. Zanimivo je, da je Škofjeloški pasijon napisan na kakovostnem ročno izdelanem papirju. Vsebuje tudi kasneje vlepljene liste, predvsem je vznemirljiv en list papirja z vodnim znamenjem, ki bi lahko dokazoval, da je papir izdelal slovenski mojster. Škofjeloški pasijon ima toliko različnih odtenkov, barv, globine, ogromno stvari je, ki še vedno burijo duhove. Zato je restavratorjev pristop h knjigi izjemnega pomena, saj mimogrede lahko zabrišeš zgodovinske sledi. Knjiga nam kot tridimenzionalni premični mehanizem govori o kulturni ravni obdobja in geografskega prostora, v katerem je nastala, pripoveduje nam zgodbo o rokodelcih, ki so knjigo izdelali, iz nje izvemo, kako so pridobivali material, ki so ga uporabili za knjigo. Kako večše so bile njihove roke, kako široko je bilo njihovo vedenje, raven povezanosti z naravo in njenimi zakonitostmi ... Skozi knjigo vidimo, kaj in kje smo bili Slovenci v obdobju, ko je knjiga nastala. Smo primerljivi z ostalimi narodi, s kom smo trgovali, kam potovali?

Knjigo moramo ohraniti v vseh strukturalnih elementih in tudi njen videz. Zato nikoli ne restavriramo samo iz estetskih razlogov. Odstranimo le institucionalno umazanijo, historične pa ne. Prepoznati in ločiti to dvojico pa je prava umetnost, meja med obema je zelo tanka.

Kot zanimivost naj še omenim, da je celoten knjižni blok Škofjeloškega pasijona povezovala ena sama konopljin nit v dolžini 230 cm, vozle je bil le na začetku in koncu. Vezice, ki povezujejo knjižni blok, so bile zelo razrahljane, skozi stoletja so popustile. Hrbet kodeksa je bil polepljen s klejem, kuhanim živalskim lepilom, in ko je klej zatrdel in se izsušil, ni bil več prožen, tudi zato so